No 1921

DE TIJD.

NOORD-HOLLANDSCHE COURANT.

Dieu et mon droit.

Deze COURANT verschijnt te AMSTERDAM, Dagelijks, behalve des Zondags. Het abonnement voor 3 maanden is ƒ 5,90; voor de buitensteden ƒ 6,0; franko door het geheele Rijk. *Brieven, Gelden*, enz. FRANKO te adresseren aan het Bureau dezer COURANT.

VRIJDAG, 19 AUGUSTUS.

Advertentien van *Zes* regels en daar beneden worden tegen ƒ 1,00 geplaatst; meer dan *Zes* regels tegen 15 cents de regel. — Voor alle advertentien wordt bovendien 35 cents zegelregt betaald. Voor groote letters betaalt men naar de plaatsruimte meer.

AMSTERDAM, 18 Augustus.

STATEN-GENERAAL.

TWEEDE KAMER.

Zitting van Woensdag, 17 Augustus.

Aan de orde is de voortzetting der algemeene beraadslagingen over het wetsontwerp tot regeling van het toezigt over de onderscheidene kerkgenootschappen.

De heer *van Eck* heeft drie punten van beschouwing bij deze wet. Het *eerste* betreft de *wijze van indiening*; het *tweede*, de *omstandigheden*, die tot de aanbieding der wet hebben geleid; het *derde*, de behandeling der *wet zelve*.

I. Wat de *wijze* betreft, waarop deze voordragt is aangeboden, meent hij, dat de onderteekening der memorie van toelichting is inkonstitutioneel, als geheel in strijd met de Grondwet. Die memorie toch is onderteekend *namens* de ministers, terwijl het van algemeene bekendheid is, dat de heer Lightenvelt, die zich thans buiten 's lands bevindt, tegen de wet is gestemd. Die wijze van onderteekening is niet in overeenstemming met art. 73 der Grondwet, omdat daardoor de individuele aansprakelijkheid der ministers niet is uitgedrukt. Er kan eene meerderheid en eene minderheid bestaan in den ministerraad, en er kunnen ook leden daarvan afwezig zijn. Wie zijn nu bepaaldelijk voor de wet aansprakelijk? Dit blijkt niet. Hij bestrijdt alsnu de gronden tegen zijne meening in de memorie van beantwoording ontwikkeld. Men zegt daarin, dat de onderteekening geen volstrekt vereischte is, en dat de Koning in allen gevalle de wet inzendt. Indien die stelling mag opgaan, dan kan men wel in de Grondwet schrijven: de ministers zijn onschendbaar en de Koning is verantwoordelijk. Zoo doende komen alle verwijten, tegen de wet aan te voeren, op den Koning neder. Dat is gevaarlijk en inkonstitutioneel. Hij betreurt het, dat ook bij de verkiezingen 's Konings naam is gemengd en misbruikt. — Daarbij — men weet het — zijn ongrondwettige middelen gebezigd. 's Konings naam heeft men als partij-leuze aan zijne tegenpartij tegengeworpen. Wat wordt er zoo doende van de konstitutioneele waarborgen, wat wordt er van den Staat, wanneer men den Koning niet *boven* de partijen verheven acht. Tegen zoodanige handelingen, tegen dergelijke gedragslijn moet hij waarschuwen. Wat nu de memorie van toelichting zelve aangaat, merkt hij op, dat zij inderdaad geene genoegzame inlichting verstrekt, en dat, door het voornemen der Regering, om de aanmerkingen op de wet bij de openbare diskussie af te wachten, het gemeen overleg met de Kamer in geenen deele wordt bevorderd, noch het vertrouwen in de Regering versterkt is.

II. Hij behandelt alsnu de *omstandigheden*, die tot deze wet hebben aanleiding gegeven. Hij treedt terug, in de eerste plaats, tot de organizatie der Hervormde Kerk. Naar zijne meening had de minister van Rosenthal die niet aan zijne goedkeuring moeten onderworpen hebben, wanneer... te pas gekomen, die zoo zeer het misnoegen hebben opgewekt. Maar hij herinnert zich dan ook, dat de minister van Bosse, die naderhand werd belast met de waarneming van het departement voor de zaken der Hervormde eeredienst enz. had te kennen gegeven, dat hier ten eenemale eene *eenzijdige* handeling van den heer van Rosenthal had plaats gehad, en dat het gouvernement voornemens was op die eenzijdige daad terug te komen. De spreker komt nu op het R. Kath. kerkgenootschap, hetwelk zijne regeling had gevraagd. Het gouvernement heeft daartoe de toestemming gegeven. Het ministerie *moest* dit wel toestaan, omdat de Grondwet het voorschreef en omdat de Kamer zelve er bij herhaling op aangedrongen had. Ook de tegenwoordige ministers van Hall en van Doorn hebben meermalen op de onafhankelijke vestiging van het R. Kath. kerkgenootschap aangedrongen. Overigens heeft het vorige ministerie ten deze niets gedaan zonder overleg met den pauselijken Stoel en heeft het omtrent die regeling mededeeling gevraagd, zoowel ten aanzien der wijze, als van den tijd, waarop die organizatie zou plaats hebben. Maar dan bestaat er ook geen regt, om zulke grievende beschuldigingen tegen het vorige ministerie kenbaar te maken als gisteren door den heer van Lijnden was geschied. Hij vraagt toch of het ministerie niet werkelijk heeft gewaakt, naar het voorschrift der Grondwet? Welke waakzaamheid heeft dan dat ministerie toch uit het oog verloren? Dit aan te toonen, daartoe is men in gebreke gebleven. Maar het is ook eene verkeerde voorstelling der zaak, dat het vorig ministerie zou gehandeld hebben tegen den uitdrukkelijken wil des Konings. Het was niet 's Konings regering, die op de organizatie van dat R. K. kerkgenootschap had aangedrongen, maar Rome zelf, en daarop heeft de regering gezegd: gij moogt daartoe overgaan, en als gij dit wilt, doe het dan liever nu dan later; en dit wel hoofdzakelijk op grond der overeenstemming, die ten deze tusschen de Regering en de Kamer bestond. Nog te minder kan worden aangenomen, dat de handeling van het vorige ministerie was in strijd met den uitdrukkelijken wil des Konings, omdat in de *Staats Courant* van 27 April ll. bepaaldelijk voorkomt, dat de Koning nooit getwijfeld had en altijd van meening was geweest, dat de R. Katholieken de vrijheid hadden hun kerkgenootschap *naar verkiezing* te regelen. Het is alzoo blijkbaar, dat er in dit opzigt geen verschil bestond tusschen den Koning en zijn ministers. Het is dus te bejammeren dat men wederom, in strijd met de Grondwet, in deze diskussie den naam des Konings heeft gemengd, en hetwelk hij beschouwt als vernederend en tot benadeeling van het koningschap. Maar nu is door de tegenwoordige regering overgelegd de nota van den kardinaal Antonelli, welke in strijd is met de bewering van het vorige ministerie. Die nota houdt in, dat door Rome bepaaldelijk aan het gouvernement inlichtingen waren verstrekt nopens de voorgenomene wijze en den tijd van de invoering der bisschoppelijke hierarchie, en dat van de ontvangst dier mededeeling de stellige *bewijzen* bij den kardinaal Antonelli voorhanden zijn. De heer van Lijnden heeft verklaard den inhoud dier nota voor waarheid aan te nemen, in strijd met de verzekering van het vorige ministerie; doch nog daargelaten, dat voor die opvatting geene gronden waren bijgebragt, kan hij de bewering van den heer van Lijnden niet als zeer nationaal beschouwen. Er staan intusschen twee verklaringen tegen over elkander: die van het vorige ministerie en die van den kardinaal Antonelli. Aan welke moest de meeste waarde worden gehecht? De spreker vestigt daarbij de aandacht op den brief van den heer van Zuylen van Nyevelt, aan den voorzitter, die dezer dagen in de dagbladen is opgenomen, en waarbij die gewezen minister met alle kracht tegen de bewering van Antonelli protesteert. Hij gelooft, dat de verklaring van een man, die zoo hoog in achting is bij alle weldenkenden, wel boven allen twijfel mag worden verheven. Hij vraagt dus alsnog aan de tegenwoordige regering, welke dan toch die bewijzen zijn, waarvan de kardinaal Antonelli spreekt?

III. De spreker treedt alsnu in de beschouwing van de wet zelve, en die beschouwing komt daarop neder: *a* Dat de wet is ongrondwettig; *b* dat zij niets regelt; *c* dat zij onregtvaardig is.

Spreker acht de onregtvaardigheid der wet reeds gelegen in de afzonderlijke regeling der zaak en stelt in het licht, dat het regt tot het nemen van zoodanige beperkende maatregelen als de verschillende bepalingen aan de hand geven, er toe leiden zal om in de toekomst de ongelijkheid en onregtvaardigheid nog verder uit te breiden. Met referte tot de bijzondere punten onder la. B aangestipt, wijst hij daartoe voornamelijk op den inhoud van art. 5 der voordragt. Hij zal zijne stem tegen het ontwerp uitbrengen.

De heer *van Wintershoven*, schoon ongenegen, door eene herhaling van de verschillende bijgebragte argumenten den loop dezer lang gerekte beraadslagingen nog te verlengen, is nogtans verpligt zijne stem tot afkeuring van dit ontwerp toe te lichten, een ontwerp dat hij ongrondwettig beschouwt en als van eene gevaarlijke strekking dat, wet geworden, de noodlottigste gevolgen zal na zich slepen. Hij beweegt zich ongaarne op het terrein, waarop de vergadering thans is geleid. Uit die godsdienstige diskussien zijn niets anders te wachten dan bittere gevolgen, dan tweedragt tusschen de zonen van hetzelfde Vaderland. Hij zal daartoe geene aanleiding geven; hij zal zorgvuldiglijk vermijden de ophaling van de geschiedenis die daartoe aanleiding gaf; maar er is eene omstandigheid waarover hij het stilzwijgen niet mag bewaren: het betreft de afwezigheid van den minister voor de R. K. Eeredienst, den heer Lightenvelt. Hij zal niet spreken van de kunstmatige opwinding der gemoederen reeds lang vóór het uitvaardigen der allocutie. Hij acht dit onnoodig; het staat nog levendig voor den geest en de onpartijdige geschiedenis zal het eenmaal opteekenen en voor hare uitspraak omtrent de handeling van het R. K. kerkgenootschap in 1853, behoeft hij niet te vreezen. Maar hij moet ernstig afkeuren en het komt hem onbegrijpelijk voor, dat een staatsman die belast is met de bescherming der godsdienst van een aanzienlijk deel der natie op dit oogenblik uit deze vergadering en uit dit land verwijderd is. Hij moet het ernstig afkeuren, dat, op het oogenblik dat eene wet als deze zal worden tot stand gebragt afwezig is een minister, die geacht moet worden het best met de behoeften van het R. K. kerkgenootschap bekend te zijn. En nu ontwikkelt de spr. de ernstige bezwaren, die bij hem tegen deze wet bestaan. Wat hare ongrondwettigheid betreft, vereenigt hij zich volkomen met de gronden, door de heeren de Man en van Nispen aangevoerd. Hij zal er niets meer bijvoegen; nadat die beschouwing was ontwikkeld door twee leden van de vergadering, die deel hadden genomen aan de grondwets-herziening, die nog onder dezelfde banier van vrijheid en onafhankelijkheid strijden en wier argumenten voor geene gezonde tegenspraak vatbaar zijn. Hij komt ten sterkste op tegen de wijze waarop men in deze het preventief stelsel heeft verdedigd en waarin men zoover is gegaan, om op te klimmen tot de Unie van Utrecht en al hetgeen daarmede in verband staat. Hij vreest dat men door eene zoo noodlottige vermenging van politiek en godsdienst, meer en meer zal achteruitgaan en van de grondwettige waarborgen zal worden beroofd. Indien hij nu voor een oogenblik kon aannemen, dat preventie geoorloofd ware, dan moet hij een blik werpen op het ontwerp; en als hij dan de veronderstelling zou deelen, dat de Koning moest waken door middel eener preventieve wet, dan vraagt hij, of dit ontwerp overeenkomt met de groote beginselen van godsdienst-vrijheid, bij de grondwet van 1848 gewild. Deze wet heeft één kenmerk, één karakter: willekeur en overheersching en inmenging van den staat in godsdienstzaken, zelfs na de veranderingen in het ontwerp gebragt. De vrijheid der kerkgenootschappen is daarbij geheel overgelaten aan de willekeur der uitvoerende magt, niet in *bijzondere*, maar in *alle* gevallen; en, schoon gerigt tegen de R. Katholieken, blijft de wet een gevaarlijk wapen in de hand der Regering tegen alle kerkgenootschappen.

Eene tweede reden van verwerping vindt spr. in hare te late indiening, waardoor men een weg is ingeslagen, strijdig met de belangen en de eer van Nederland. Hij moet hier nog een woord spreken over het gemengd terrein, waarover door zoo velen is gehandeld. De Grondwet kent niet de onderscheiding van gemengd of niet-gemengd terrein; zij wil de kerkgenootschappen vrij hebben en onafhankelijk van allen invloed. Dat gemengd terrein is door de voorstanders dezer wet zelve nooit verlangd. In dat gemengd terrein ligt toch opgesloten de medewerking tot de benoeming van geestelijke hoofden of tot de bepaling van geestelijke jurisdictie, voortvloeijende uit de konkordaten, en in 1841 heeft men tegen *alle* konkordaten en dus tegen alle gemengd terrein geijverd. Nu er dan eene regeling zal tot stand komen, mits afziende van konkordaten, zou men dan het equivalent daartegen willen terughouden? Zal de meerderheid in Nederland de goede trouw in zulke mate willen schenden? Daartegen moet hij opkomen. — In de *derde* plaats acht hij de Kamer volslagen onbevoegd tot de aanneming eener wet, die men zoo teregt genoemd heeft »het *April-protest* in wettelijken vorm." De Staten-Generaal hebben geene bevoegdheid religie-protesten te maken, met terzijdestelling der gewigtige belangen, aan hen toevertrouwd. Mogt de

tot stand komen, dan zal zij verafschuwd worden door 1,200,000 Nederlanders en nog zoo velen, in vervolg van tijd, als de gemoederen wat meer bedaard zullen zijn. Hij schetst van de toepassing dezer wet de gevaarlijke gevolgen en de ernstige bezorgdheid, die zij verwekken zal. Zij zal leiden tot een strijd tusschen het geweten en de wet, en hij is overtuigd, dat, als die strijd zal ontstaan, de gehechtheid der R. Kath. aan kerkelijke bevelen boven allen bedenking zal gaan en verheven zijn boven de voorschriften der wet. Hij herinnert aan de vermaning van Guizot, gedaan onder de indrukken der gebeurtenissen van 1848 en geeft wel in bedenking die niet in den wind te slaan, om aan de hartstogten geen voedsel te geven. De wet zal naar zijne overtuiging al dadelijk tot schromelijke botsingen aanleiding geven, waarvan het einde niet is te voorzien.

De heer *van Lennep* betwijfelt of, wanneer de aangeboden wet moest strekken, om veler gemoederen gerust te stellen, de ministers daartoe wel den meest geschikten weg hebben gekozen. Het is reeds bij het adres gezegd, dat de ministers zich niet op zoo onzijdig, haast onverschillig standpunt hadden moeten plaatsen, maar eene meer stellige kleur aannemen; ten einde reeds van den aanvang te zien, of zij de meerderheid in de Kamer hadden; door de tegenwoordige diskussiën is men intusschen bevestigd geworden, dat de Kamer is noch ultramontaansch noch vrijzinnig. Moet nu de wet dienen, om dat gedeelte der Natie, hetwelk in hetgeen hem heilig en dierbaar is, geschokt is, gerust te stellen, dan had men volgens spr., langs een anderen weg tot dezelfde resultaten kunnen komen. Men had aan den eenen kant langs diplomatieken weg kunnen onderhandelen, en aan de andere zijde, zoodanige besluiten nemen, als de Grondwet veroorloofd, behoudens verantwoordelijkheid der ministers. Nu echter eenmaal de wet is aangeboden, zal spr. niet vragen, of zij is tijdig, maar alleen of zij met de Gwt. overeenkomt. In het VIe Hoofdstuk van de Gwt. zijn twee belangrijke woorden: *beschikken en waken*. Op gelijke bescherming heeft elk kerkgenootschap aanspraak: zij is een pligt van elk bestuur, van elk ambtenaar; zij is het ook van de Vertegenwoordigers. Dat spreker van dien pligt doordrongen is, zal hij aantoonen door te releveren een woord, gisteren gesproken. Het is niet te verwonderen, dat bij diskussiën van zoo teederen aard, aan een der leden iets zou ontvallen, wat voor anderen grievend is. Het zou zelfs verschoonbaar zijn. Spr. is zelfs dankbaar voor de waardigheid en welwillendheid, welke de diskussiën tot heden gekenmerkt hebben. Hoe ook de uitslag daarvan zij, die beraadslagingen zullen een monument ter eere der Kamer en der Natie zijn. — Het woord, waartegen spr. nu protest aanteekent, is: *schismatieken*, toegepast op leden van een erkend kerkgenootschap. De Paus mag uit zijn standpunt zoo spreken, en hem redenaar gerust *hérétique* noemen. Dit moge in het Vatikaan, maar geenszins hier geschieden. Dit woord te bezigen is onvoorzigtig en onstaatkundig. — En nu tot de beschouwing der wet terugkeerende, onderzoekt hij de beteekenis van het woord *bescherming*. Daarin ligt van zelve opgesloten gemis van een gedeelte zijner vrijheid. De beschermde verkeert tegenover den beschermeling in een staat van afhankelijkheid. De ouders verleenen mede gelijke bescherming aan hunne kinderen, maar *waken* dat zij van de vrijheid geen misbruik maken. Er is aan geene algeheele vrijheid der kerkgenootschappen te denken, zonder beperking door eene wet. Wat nu betreft het regt daartoe door de Grondwet, hieromtrent zal spr. in geen onderzoek treden nopens gewisselde stukken, nopens de inlichtingen of verklaringen, welke mogten gegeven zijn. Hij vraagt toch of ooit eenig minister, — hij zegt niet van dit of van een vorig ministerie, maar b. v., ten einde niemand te kwetsen, een minister van vóór 1830, — ten einde eene wet er door te halen, eene verklaring daaraan zou gegeven hebben, met het gezond verstand en de waarheid in strijd? Die gedachte maakt spr. huiverig, iets anders dan de letter van de Grondwet te nemen. En wanneer nu in 1848 verklaringen zijn gegeven [illegible] strijd met die letter, dan heeft de Kamer zich te laten [illegible]. En dus nu de letter der Grondwet nemende, is voor spr. de beteekenis van het woord *waken* niet twijfelachtig. Dit was het hem ook niet, reeds toen hem het ontwerp door den Minister Donker Curtius als proeve werd gezonden, ten einde het, zoo ver taal en stijl betreft, te retoucheren. Hij had op dat woord geen aanmerking. Waken is zorgen, vooraf zien, niet wachten. De kapitein waakt dat zijn schip niet tegen de rotsen stoote: hij zorgt vooraf. De moeder waakt voor het welzijn der kinderen, doch wacht niet dat hun een ongeluk zij overgekomen. Spr. wijst op de nadeelen, wanneer men het waken bij repressie zou [illegible]. Stelt eens, dat de Mormonen, dat de [illegible], de *Thugs* uit Indië, zich hier vestigden, zou men dan wachten, totdat men de sektarissen in het kostuum van *Adam* en *Eva* zou zien loopen, of dat laatstgen. eenige moorden bedreven hadden, voordat men zou waken, en zou men dat niet *a priori* trachten te beletten. Dichterlijke voordragt zal men zeggen, welnu spr. zal een positief voorbeeld aanhalen. De besnijdenis behoort bij een erkend en geacht kerkgenootschap tot het wezen der godsdienst, en evenwel bestaat er sedert Julij 1810 een kon. besluit, bepalende, dat hij, die de operatie doet, die niet mag uitvoeren dan na examen, waarbij een lid der geneeskundige kommissie moet tegenwoordig zijn. Dit is dus wel degelijk een preventieve maatregel. Uit dit alles trekt spr. dat besluit, dat eene wet mag worden voorgesteld. Of de aangebodene voldoende is, zal spr. bij de behandeling der artikelen onderzoeken.

De heer *Luyben* vraagt het woord tot beantwoording van een persoonlijk feit, wegens het door hem gebezigde woord *schismatieken*. — Op aandrang van den Voorzitter ziet hij daarvan echter af, tot dat de rei der sprekers zal zijn gesloten.

De heer *Godefroi* gelooft, dat eene preventieve wet voortvloeit uit het standpunt van den Staat tegenover elk individu, vereeniging of zedelijk ligchaam, dat zich op zijn gebied bevindt. Dat standpunt wordt aangewezen door het doel van den Staat, d. i. regtsveiligheid, openbare orde en rust. Dit kan niet bereikt worden bloot door herstel van gemaakte inbreuken op die orde en rust, maar de Staat moet gewapend zijn met een middel om die inbreuken te voorkomen. De vorige spr. heeft reeds op de hem eigenaardige wijze het ongerijmde van dat lijdelijk aanzien betoogd. Dat regt van den Staat, om elke stoornis der openbare orde en rust te verhoeden, kan toegepast worden op elke handeling, waaruit stoornis kan ontstaan. Dat regt is zoo verbonden aan het doel dat men beoogt, handhaving van orde en rust, dat dit niet in eene wet behoeft geschreven te staan. Maar het kan aan den anderen kant in eene geschreven wet worden beperkt of ontzegd. Spr. wijst hier b. v. op art. 8 Gwt. Daarbij wordt voor de drukpers het preventive speciaal verboden. Omtrent de kerkgen. vindt men deswege in de Gwt. geene enkele bepaling. Maar men beroept zich op de vrijheid van godsdienst, bij de Gwt. gewaarborgd, welke geene preventie zou dulden. Toegestaan, maar voor de vrijheid van godsdienst geldt hetgeen geldt voor elke vrijheid, dat zij begrensd wordt op het gebied, waarop het is verleend. Spr. treedt in meerdere ontwikkelingen.

De Gwt. zegt dat wat al dan niet tot het wezen der kerk behoort, beslist wordt door den staat; dus eene bevestiging van hetgeen reeds van zelve uit een algemeen beginsel volgde. Nu is [illegible] beslissing moet geschieden? Spr. gelooft niet, dat dit anders kan dan door eene wet. Men wijst daarbij op het Kon. praerogatief. Maar spr. begrijpt niet, hoe men, daar waar het geldt de toepassing van het Strafwetboek, volgens besluiten zou willen handelen. De Koning heeft teregt begrepen, dat dergelijke bepalingen buiten zijne bevoegdheid zijn, en spr. wil dan ook niet wezen *plus royaliste que le Roi.* Spr. meent alzoo aangetoond te hebben, dat de Gwt. toelaat een zoogenaamd preventief toezigt van den staat over de kerkgen.; dat de staat daartoe het regt heeft, mits niet tredende op het gebied der godsdienst; dat de beslissing over hetgeen al dan niet tot dit terrein behoort, aan den staat is, en dat dit bij de wet moet geschieden.

Hij hecht gewigt aan hetgeen door een lid gezegd is omtrent Art. 291 en volg. *Code Penal.* Dat lid getroostte zich, bij de, naar zijne meening, onvolledigheid der wet, dat die artikelen toch nog zouden blijven bestaan. Spr. is van eene andere meening, en gelooft dat, voor zoover betreft de godsd. vereenigingen, de tegenw. wet gemelde artikelen zal doen vervallen. Hij verheugt zich daar ook over, en dat is eene noodzakelijkheid te meer voor de tegenw. wet.

Hij zegt het den heer *ten Cate* na, wanneer men hem onbetwistbaar zal hebben aangetoond, dat in de wet zich nog iets bevindt wat treedt op het godsdienstig terrein, hij alsdan zal medewerken om haar daarvan te zuiveren. Zijne beoordeeling der wet is een koud, maar een gemoedelijk onderzoek van een Nederl. staatsstuk. Hij is daarbij geheel vrij van den invloed van eenige politieke drijfveer. Welken verderen loop de beraadslaging ook moge nemen, hij zal zich door zoodanige drijfveeren niet laten leiden, noch tot verwerping noch tot aanneming der wet.

De heer *van der Brugghen* merkt op, dat de as en de spil, waarover de diskussiën over dit ontwerp in deze vergadering zich wentelen, eigenlijk deze zijn wat onder een praeventief en repressief stelsel moet worden verstaan. Voor praeventief wordt gehouden elk stelsel of elke wet, die eene daad strafbaar maakt, die op zich zelve niet strafbaar is, terwijl het repressief stelsel daden straft, die op zich zelve reeds strafbaar zijn. Als hij nu deze definitie aanneemt, dan komt het hem voor, dat het geheel onderscheid slechts in schijn bestaat, dat het slechts eene schaduw is. Elke preventieve wet is eigenlijk eene repressieve daad.

De [illegible] van repressie of preventie kan ter zijde worden [illegible] dit zoo, dan blijven er slechts twee vragen over. 1° bestaat er werkelijk noodzakelijkheid om zekere kathegorie van daden, met het oog op de tegenwoordige omstandigheden, tegen te gaan en ze des noods strafbaar te stellen; met andere woorden is deze wet geoorloofd? en 2° is nu het verbieden van die daden, waartegen het ontwerp gerigt is, strijdig met het hoogste regt? wordt daardoor zoodanige greep in het leven en de individualiteit gedaan, dat daardoor het leven wordt belemmerd of afgesneden? — Zijn oordeel over deze wet is van de beantwoording dier vragen afhankelijk.

Bij de behandeling der artikelen zal het de tijd zijn te onderzoeken of de wet werkelijk noodzakelijk is, en of zij ook te diep in het leven van eenig kerkgenootschap, en vooral van het R. K. treedt. Hij hoopt, dat deze zaak zal worden besloten op eene wijs, dat zij der vergadering en der Natie tot eere strekt. Men houde in het oog, dat alle leden op eene enkele uitzondering na, zijn zonen van hetzelfde vaderland niet alleen, maar ook van dezelfde Christelijke Kerk. Die Kerk schrijft waarheid, liefde en verdraagzaamheid voor. Houdt men die regelen in het oog, [illegible] wet er toe zal leiden, dat iemand worde gekrenkt, of dat iemand over hare vaststelling zich zal hebben te beklagen; of dat men immer dit ministerie of de wetgeving zal kunnen verwijten, dat ze hebben medegewerkt om deze wet tot stand te brengen.

De heer *van der Veen* verklaart zeer kort te zullen zijn, om niet in herhalingen te vervallen. Hij vindt in de regeling bij de wet van een toezigt op de kerkgenootschappen geen grondwettig bezwaar; welk gevoelen hij zeer breedvoerig toelicht op gronden, reeds vele malen in de diskussiën aangevoerd.

Alleen meent hij, dat zoodanige wet niets mag gebieden om iets te doen, maar slechts mag verbieden, gebieden om iets na te laten.

Aan die beginselen der wet toetsende, erkent hij, dat zij is partieel, en ofschoon hij in den regel een vijand van partiële regeling is, zal hij nogtans ditmaal niet weigeren daartoe mede te werken, na pogingen te hebben aangewend, om de wet zoo volledig mogelijk te helpen maken.

De Spr. betreurt de noodzakelijkheid van het tot stand brengen eener zoodanige wet; maar hij mag niet aarzelen bij te dragen, om de geschokte gemoederen gerust te stellen. Maar, dan moest de wet de onrust niet verplaatsen van de eene zijde naar de andere; zij moest trachten, die geheel weg te nemen, en dat zal geschieden als uit de wet de bepaling van hare terugwerkende kracht zal zijn geligt. [illegible] van art. 1 dat de Spr. naar de tegenwoordige redactie acht te zijn in strijd met de Grondwet, zal hij zijne goedkeurende stem aan de wet moeten weigeren.

De Heer *Bosscha* verklaart, dat elke wet, regelende het Kerkelijk Staatsregt, tweëerlei doel beoogt. Vooreerst de bescherming der godsdienst-vrijheid, en ten tweede, dat het Staatsgezag gehandhaafd worde in de magt om zijn pligt te vervullen. Het eerste punt is reeds door vorige spr. voldoende aangetoond; hij zal slechts over het tweede punt het een en ander in het midden brengen.

Er zijn scherpe verwijten gerigt [illegible] de duizende personen, die zich, geschokt in hun nationaal gevoel, tot den Koning hebben gewend. Spr. meent verpligt te zijn, de bedoeling der adressanten in het ware daglicht te moeten stellen, ten einde aan te toonen, dat zij niet gedreven waren door de dusgenoemde bisschopsvrees.

De organizatie der Bisschoppen werd door die adressanten niet beschouwd als eene bloot kerkelijke organizatie. Wat den Roomschen toescheen te zijn een geschenk van den Paus, kwam hun voor te zijn eene politieke greep van de kurie van Rome in het Staatsgezag van het Vaderland, [illegible] inmenging in het Staatsleven van het land. [illegible] een duidelijken blik doen werpen in de ultramontaansche politiek met betrekking tot ons Vaderland, en die blik kon niet geruststellend zijn. Spr. gaat de politiek na, welke sedert de 16e eeuw was gevolgd, en dan moest hij tot de slotsom komen, dat de pauselijke politiek niet kerkelijk was, maar steeds op het staatkundig gebied trachtte te treden.

Daarom ook had hij met leedwezen gezien, dat de bepaling van den eed uit het wetsontwerp was weggenomen, immers de thans gewijzigde eed der Bisschoppen bevatte niets anders dan de verklaring, dat hij die den eed aflegde individueel meende, dat hetgeen hij had gezworen niet was in strijd met de getrouwheid aan den Koning verschuldigd. Die eed, in verband beschouwd met de ultramontaansche rigting, leverde volstrekt geenerlei waarborg op.

De adressanten waren dus door [illegible] geleid geworden, om zich tot den Koning te wenden; en de Koning was volgens de Grondwet verpligt te zorgen voor de onafhankelijkheid van den staat. Die onafhankelijkheid kon niet gehandhaafd worden, wanneer hem geene wettige wapenen werden verleend, om die te verdedigen tegen eene magt, welke als de hoogst bestaande steeds wilde erkend zijn.

Wat nu de wapenen betrof, die hier ter bekrachtiging aan de Kamer werden aangeboden, zij kwamen den spr. voor veel te zwak te zijn, maar dit was ter verantwoor-

ting der regering, die ze voorstelde. Hij voor zich zou de verantwoordelijkheid niet op zich durven nemen, van de wapenen te weigeren aan de regering; en hij zou zijne stemmen vóór de wet, mits zij door amendementen niet van alle kracht beroofd werd.

De heer *van der Poel* treedt in zeer uitvoerige beschouwingen niet slechts over de wet, maar vooral over de aanleiding daartoe en de gebeurtenissen, die sedert April hebben plaats gegrepen.

Volgens den spr. is de wet geoorloofd naar de Grondwet; en zij is tevens noodzakelijk ter afbakening van het gezag der R. K. Kerk.

Uit de Grondwet leidt de spr. volkomen voor de Regering de bevoegdheid af, om preventieve bepalingen vast te stellen. Hij meent, dat de Grondwet ze niet slechts toelaat, maar uitdrukkelijk op het oog heeft gehad.

Wat de aanleiding der gebeurtenissen betreft, de Spreker herhaalt daaromtrent al hetgeen reeds zoo vele malen is betoogd geworden, zonder eenig nieuw gezigtspunt daarover te openen. Ten aanzien van de aantijgingen tegen het vorig ministerie, slaat de Spreker den weg in, gisteren door den heer van Lijnden gebaand.

Eindelijk zich vóór de wet verklarende, betreurt de Spreker almede de afwezigheid van den heer Lightenvelt, en vreest dat de wet, zoo als die nu is gewijzigd en verzwakt, slechts eene schijn-bevrediging zal wezen.

Graaf *Schimmelpenninck* is alsmede voor de wet, op dezelfde gronden als zoo vele andere sprekers. Noodeloos ware het hier, te herhalen al de argumenten voor de wet, bereids in de Kamer aangevoerd.

Morgen voortzetting ten 10 ure.

Ons is gisteren uit den Haag toegezonden een gedrukt blaadje, vier bladzijden groot, ten opschrift voerende: *Een bescheiden woord. De wet op de kerkgenootschappen.* Het blijkt niet waar en bij wien dat blaadje gedrukt is en evenmin wie er de schrijver van is. Daar is evenwel grond voor het vermoeden, dat het uit de pen gevloeid is van een der leden van de volksvertegenwoordiging, en dat het inzonderheid bestemd is geweest voor de regering en voor leden der Kamer. Wij laten hier eenige zinsneden volgen uit het *Bescheiden woord*.

„Het wetsontwerp ter regeling van het toezigt op de kerkgenootschappen is van hoogst gewigtigen aard: de beslissing der Staten-Generaal daaromtrent kan onberekenbare gevolgen voor het geheele Vaderland hebben. ....

„De gepastheid *eener* wet kan men zelfs uit het standpunt van de bestrijders *dezer* wet aantoonen. De Grondwet veroorlooft haar zamen te stellen, volgens den bekenden regel, omdat zij het niet regtstreeks verbiedt....

„Mogt de tegenwoordige voordragt ten laatste worden verworpen, dan staat een ministeriële crisis van het ergste soort voor de deur: het zou hoogst bedenkelijk wezen de Tweede Kamer te ontbinden, zoo dat noodig mogt blijken; eene ontbinding der eerste ware van zeer onzekere uitkomst, en het vormen van een nieuw ministerie hagchelijk. Buitendien zou dan waarschijnlijk onder de Protestanten diezelfde stemming herleven, die zich korten tijd geleden zoo onweerstaanbaar geuit heeft.

„Wordt daarentegen de voordragt aangenomen en ten uitvoer gelegd, dan gevoelen de Katholieken zich te regt of te onregt even gekrenkt als de Protestanten in geval van verwerping. De eenmaal aangenomen wet niet uit te voeren, zou niet ligt eene waardige houding zijn, en denkelijk tevens, eene zeer moeijelijke tegenover vele Protestanten ....

„Het geldt al het mogelijke van wederzijden toe te geven om slechts de bedreigde eendragt in ons vaderland te redden.

„Welligt is dat mogelijk, welligt bestaat een middelweg tusschen aannemen en verwerpen, tusschen het bitter grieven van de grootste en kleinste helft onzer landgenooten. Wanneer de vertegenwoordiging kan worden bewogen, artikelen 1 en 5 van het gewijzigd ontwerp aan te nemen, en de regering, zich daarmede te vergenoegen, dan ware dit eene voor beide partijen eervolle transactie, die met zich zou voeren, dat de katholieke Kerk krachtens de aangenomen artikelen goedkeuring verzocht en verkreeg van het *status quo*, dus onder de bepaling, dat Mgr. Zwijsen te 's Hertogenbosch en Mgr. van Vree te Warmond, bleven resideren, terwijl de regering eene voordragt [illegible] de verdere regeling dezer gewigtige zaak tot kalmer [illegible]

Eene kostelijke transaktie! Het behoeft niet gezegd te worden, wie *la part du lion* zou hebben.

Volgens dit plannetje zou men dus van weerskanten erkennen, dat eene wet ter regelende het toezigt op de kerkgenootschappen, geene schending is van de Grondwet. Dat kan van deze zijde nimmer worden toegegeven.

Men zou verder artt. 1 en 5 behouden, terwijl de overige artt. werden losgelaten, om die bij eene volgende wetsvoordragt in eene te herstellen. Voorshands verviel dan echter alle penale sanktie. Wat beteekenden dan de twee aangenomen artikelen der wet?

Wat echter zouden die twee artikelen, die men voorshands zou aannemen, om er maar af te wezen, inhouden? Volgens art. 1 is alles wat de eeredienst betreft en wat behoort tot het zoogenaamde gemengde terrein, afhankelijk van de goedkeuring der regering. Wat evenwel, behoort tot dat gemengde terrein; wat niet? Wat kan daartoe niet betrokken worden door eene, der godsdienstvrijheid vijandige regering? Art. 5 heeft eene terugwerkende kracht tot op Adams tijden toe. Iets meer revolutionnairs, iets nivelleerenders is niet uit te denken.

En met zulke artikelen zouden wij vrede moeten nemen? Nooit!

In de Rotterdamsche korrespondentie van de *Emancipation belge*, wordt de ongelukkige toestand van ons land geschetst, en de gevaren, waarin het verkeert, waarvan groote rampen de onvermijdelijke gevolgen moeten zijn.

»Die rampen, wanneer zullen zij op ons neerkomen? Van welken aard zullen zij zijn? Zal het bestaan van het Koninkrijk der Nederlanden er niet door in gevaar gebragt worden? Zal de dynastie er een gedeelte van moeten ondergaan? Voorwaar, schrikkelijke vragen, en ik doe ze met een bloedend hart! Geloof intusschen niet, dat het eene uitzondering is, ze zoo naakt als ik doe, te stellen. Dat men het land doorkruise; dan men het oor leene aan hetgene alom gezegd wordt, in den huisselijken kring, op openbare plaatsen, in staatkundige vereenigingen, zelfs aan het Hof, in de steden als in de dorpen, en men zal overal bespeuren, dat men uit den tegenwoordigen staat van zaken, die onoplosbare verwikkelingen verwacht te zien geboren worden, die niet anders dan de voorloopers van groote rampspoeden zijn. Dit wordt overal en met angst gezegd, en slechts het gouvernement heeft geene ooren er voor. Wat ook het lot van het wetsontwerp zijn moge, de gevolgen er van kunnen niet anders dan rampzalig zijn. Noord-Brabant, Limburg, Gelderland en Overijssel, trillen van verontwaardiging en de naam van den minister van Hall, gelijk in 1830 die van van Maanen, doen het hart der bewoners van die provincien zieden van toorn. De katholieke geestelijkheid doet schier het onmogelijke ter bevrediging, opdat die toorn niet buiten zijne oevers trede. Doch zal het volk steeds aan de stem zijner herders gehoor geven, zelfs wanneer de wet gestemd en uitgevoerd zal zijn?....

»Van een anderen kant, wat zal gebeuren in het mogelijk geval, dat de wet mogt verworpen worden door eene der beide Kamers? Wees verzekerd, dat in 't algemeen de Protestanten daarover meer tevreden dan ontevreden zouden zijn. Een gedeelte hunner heeft zich eenmaal tot even dwaze als onregtvaardige daden laten medeslepen, waarvan het echter al meer en meer de heilloosheid gevoelen beseft; alles bewijst zulks en de talrijke petitien, die aan de Kamer tegen het booze werk van den heer van Hall geadresseerd zijn geworden, bewijzen voldoende, dat de verstandigen onder de Protestanten niet gevleid zijn met eene wettige vervolging der Katholieken. Maar de Protestanten hebben hunne domines, die door een, ik weet niet welken gloeijenden ijver voortgedreven, beroering ja zelfs oproer, met volle longen aanblazen. En bovendien, hebben zij niet in hunnen boezem die geheime genootschappen, waarin, in onze dagen, zich meer dan ooit de leden bewegen, die den Katholieken verdelging gezworen hebben en wier organen reeds heden verkondigen, dat de Katholieken buiten de wet zijn en men tot het regeringstelsel van vóór 1795 moet terugkeeren? Stel nu dat de wet verworpen wordt, of dat, aangenomen zijnde, men haar niet uitvoert: gelooft gij, dat alsdan de domines en de geheime genootschappen zich zullen gerust houden? Vlei u er niet mede. De eene zoowel als de andere zullen hemel en aarde bewegen, liever dan zulk eene nederlaag te ondergaan.”

Men verneemt dat de heer Lightenvelt des ochtends van den 11 dezer de terugreis naar het Vaderland ondernomen heeft. Zijne reis gaat over Livorno, Genua en Milaan naar Zwitserland, waar hij zich nog eenigen tijd denkt op te houden. Men mag verwachten, dat de hooggeplaatste tourist, onverwijld nadat het lot der wet beslist zal zijn, voor goed herwaarts zal keeren.

Wij namen dezer dagen uit de *Grondwet* over een berigtje, betreffende de gesteldheid der gemoederen in Noord-Brabant. Een Rotterdamsche korrespondent van de *Grondwet*, die een reisje in Noord-Brabant had gemaakt, deed naar dit berigtje [illegible] *Nederlander*, die zeker tot de bestendige lezers van de *Grondwet* behoort, moet ongetwijfeld in dat blad van dit berigtje kennis hebben genomen, vroeger dan het in den *Tijd* overgenomen werd. Desniettemin schrijft hij:

»Zou hetgeen hier gemeld wordt, indien het juist is, niet met reisjes der korrespondenten van *de Tijd* in verband kunnen staan?”

Insinueerende derhalve, dat de verbolgenheid in Noord-Brabant wel door de korrespondenten van den *Tijd* gaande zou kunnen worden gemaakt en gehouden.

Dit, tegen beter weten aan, te insinueeren is eene laagheid, eene ondankbaarheid en eene vermetele uittarting. Men vergete niet, dat het roekeloos is het twee vijfde der bevolking tot het uiterste te drijven. Zoolang gaat het kruikje te water tot het eindelijk barst.

Men leest in de *Echo Universel*, dd. 18 Augustus:

»De *Nieuwsbode*, berigt ons gelijktijdig, dat alom het gerucht eener ministerieele verandering in omloop is, en dat dat gerucht geen den minsten grond heeft.

»Een gerucht en tevens eene ontkenning: het gelijkt niet weinig de politiek eens buikspreekers.

»In allen gevalle, dat gerucht en die ontkenning geven aanleiding tot overweging.

»Zou het niet bij toeval een dier listige streken zijn, bestemd om invloed op de stemming der wet op de kerkgenootschappen te oefenen?

»Een der sluwheden van onzen Machiavel in miniatuur?

Men leest in de *IJsselbode*:

»De synode der Ned. Hervormde kerk heeft den 6den Augustus, zoo als door de dagbladen berigt is, hare zittingen geëindigd. Wij vernemen echter, dat de werkzaamheden nog op verre na niet afgeloopen waren, maar, dat er geene fondsen meer beschikbaar zijn, waaruit de leden hunne reis- en verblijfkosten kunnen goed maken, en de synode dus, om zoo te spreken, van honger en dorst gestorven is.”

Het vermoeden wordt telkens meer algemeen, dat de held van den Chineeschen opstand de rol van een Mahomet of een Jan van Leyden naspeelt. Een geleerde, die de geschriften der anti-tartaarsche partij heeft onderzocht, heeft over den inhoud dier geschriften zich nog al verwonderd. Het is, zegt hij, eene nieuwe openbaring, op den grondslag van een puriteinsch christendom en van de veelwijverij. Zelfs vindt men bepaald welke namen de dertig of veertig vrouwen van de hoofdmannen en profeeten der nieuwe dynastie moeten voeren.

BUITENLANDSCHE BERIGTEN.

ENGELAND.

LONDEN, 16 Aug. De *Nord China Herald* deelt vele bijzonderheden mede aangaande den opstand in China en de overmeestering van Nanking, die hier op neerkomen:

»De togt der opstandelingen naar Nanking kan als een ware zegetogt worden aangemerkt. De steden, die de keizerlijken bezet hielden, gaven zich zonder eenigen wederstand over. Toen zij den 8sten Maart voor Nanking verschenen, deden zij spoedig eene mijn springen waardoor eene aanmerkelijke bres ontstond, door welke zij met eene groote onstuimigheid de stad binnendrongen. De belegerden stelden zich naauw te weer, een panische schrik had hen als het ware bevangen; zij wierpen zich voor de binnenstroomende insurgenten op den grond en baden, om toch hun leven te sparen. Hunne beden waren echter te vergeefs. De geheele tartaarsche bevolking van omstreeks 20,000 zielen, zoowel vrouwen en kinderen als mannen, werden door hen over de kling gejaagd. Een honderdtal mogt het slechts gelukken aan de slagting te ontkomen. Na deze verovering namen zij Chin-Keang in. De Tartaarsche bevolking was daar gelukkiger; zij vlugtte ten getale van welligt 20,000 uit de stad. Hierna rukten de opstandelingen op Kwa-Chow en de groote stad Yang-Chow aan, aan den noordelijken oever van de Yang-tse-Keang gelegen. Hunne strijdmagt wordt op 60 à 80,000 man begroot. Hun opperhoofd voert den titel van Teen-Wang of hemelschen prins of koning. Vijf bevelhebbers dienen onder hem.

»Omtrent den eersten waren allerlei zonderlinge geruchten in omloop. De keizerlijken, namelijk zeggen, dat hij reeds voor eenige maanden overleden was. Zijne aanhangers daarentegen beweren, dat hij nog leeft, hoewel het zeker schijnt, dat velen hunner dit op goed geloof verkondigen, daar zij hem sedert niet gezien hebben. Men wil, dat hij het paleis van den vroegeren gouverneur te Nanking bewoont, en zoodanig in een kleed van gele zijde gewikkeld is, dat hij voor den binnentredenden geheel onkenbaar is.

»Men kan veilig aannemen, dat de opstand thans eene zulke uitbreiding heeft verkregen, dat de troon des keizers gezegd kan worden in het grootste gevaar te verkeeren. De opstandelingen zijn van de voornaamste punten des rijks en van de stroomen, die het zuiden aan het noorden verbinden en tot vervoer van levensmiddelen in het rijk dienen, meester. Zelfs zegt men dat zij, toen zij Nanking aanvielen, voorraad van levensmiddelen voor eenige jaren bezaten.”

DUITSCHLAND.

WEENEN, 12 Aug. Heden is een koerier van St. Petersburg met depêches aangekomen. Hij is vergezeld van koeriers bestemd voor de fransche en engelsche gouvernementen, om naar Parijs en Londen de bevestiging der gebeurtenis, reeds door den telegraaf mede gedeeld, over te brengen, dat Keizer Nikolaas de laatste voorstellen door Oostenrijk gedaan heeft aangenomen.

— Men schrijft uit Rusland, van de Poolsche grenzen, dd. 12 Augustus. De aanneming door het Petersburger kabinet, is, gelijk men verneemt, niet onvoorwaardelijk geschied; want het verbindt de ontruiming der Donau-vorstendommen aan de onveranderde aanneming der nota door de Porte. De vereffening van nog

een en ander zal nog eenigen tijd vereischen; doch ook deze zwarigheid zal op diplomatieken weg worden opgeheven.

BELGIE.

BRUSSEL, 14 Aug. Blijkens het door den minister van Binnenlandsche Zaken, uitgevaardigde programma, zal het burgerlijk huwelijk van den hertog van Brabant met de aartshertogin Maria, Henrietta, Anna van Oostenrijk, op den 21 Augustus in een der zalen van het paleis te Brussel worden voltrokken, den dag daarop volgende, zullen in de kerk van Sint-Gudule de huwelijksplegtigheden plaats hebben.

Ook de Bisschop van Namen heeft bevolen, dat er gedurende de maand Augustus bij gelegenheid van het vorstelijk huwelijk, in alle kerken van zijn bisdom gebeden ter afsmeeking van den goddelijken zegen zullen worden gelezen.

In het mandement des Bisschops leest men onder anderen deze woorden:

»Algemeen erkend is de waarheid, dat het niet is de grootheid, noch de rijkdom, noch de hooge geboorte, die het huwelijk gelukkig maken, maar dat het God is die het moet zegenen, en dat de godsdienst en de deugd er de hechtste grondslag van moeten zijn en de moeijelijkheden er van moeten verzachten. Wanneer alzoo Christenen den huwelijken staat omhelzen, moeten zij wel overwegen, dat het de duurste hunner verpligtingen is, zich zamen te vereenigen met het oogmerk om God te dienen en zich te heiligen.

»Het huwelijk is iets groots, is iets goddelijks. Het is eene vereeniging door God ingesteld in den staat der onschuld, en na des menschen val door hem bekrachtigd. Het is een verbond, hetwelk in het Oude Testament door de getrouwe dienaars des Heeren is geheiligd, en hetwelk onder de nieuwe wet door Jezus Christus is verheven tot de waardigheid van een Sakrament.

»De Apostel Paulus noemt het een groot Sakrament: *Sacramentum hoc magnum est*, groot wijl het een symbool is der vereeniging van Jezus Christus met de Kerk, groot door de genade welke God er in mededeelt en door de verpligtingen die het oplegt. Het is een verbond, volgens Tertullianus, waarvan men de waardigheid niet genoeg kan uitdrukken, omdat de Kerk zelve er de band van vaststrikt, het verheven offer, dat wij brengen dien bevestigt, de zegen des priesters er het zegel op drukt, de Engelen er getuigen van zijn, en de Hemelsche Vader zijne bekrachtiging er aan geeft. *Ecclesia conciliat, confirmat oblatio, obsignatum Angeli renunciant, Pater rato habet.* Lib. 2 ad uxorem, C. 9 11."

STADSNIEUWS.

BURGERLIJKE STAND.

AMSTERDAM, 18 Augustus.

ONDERTROUWD (17 Aug.): M. W. Scheltema Ez. met A. W. Tideman.

GETROUWD (16 Aug.): T. C. Ham met J. B. Holterman.

BEVALLEN (16 Aug.): C. M. W. Partoes, geb. Otterbein, Z.

OVERLEDEN (14 Aug.): N. Cruyff, 47 j. — (15 Aug.): 't Oudste Kind van A. B. Sinkel.

HANDELSBERIGTEN.

ROTTERDAM, 17 Aug. Heden werden verkocht 30 vat. Kentucky Tabak, per *Anjer*, via Amsterdam, en 80 vaten dito, aangevoerd van Londen.

GRAANMARKT.

AMSTERDAM, 18 Aug. Rogge tot ruim vorige prijzen met veel handel; verkocht in Entr.: 116, 118 ℔ n. Riga ƒ 196, ƒ 200; 117 ℔ n. Petersb. ƒ 200; 119 ℔ j. dito ƒ 204; 116 o. Gedr. ƒ 196; in kons.: 114, 115 ℔ o. Gedr. ƒ 198, ƒ 200.

SCHIEDAM, 17 Aug. Rogge. Verkocht: 146/2 ℔ Pernau ƒ 270 6/w.; 144/2 ℔ Werder ƒ 264 kont.; 146/2 ℔ Koersche ƒ 258 6/w. — Gerst. Verkocht: 130/2 ℔ Koersche ƒ 221 6/w. — Moutwijn ƒ 22,00; Jenever ƒ 26,50; Amst. Proef ƒ 27,75, per Ned. vat zonder fust, zonder belasting.

ANTWERPEN, 17 Aug. *Graanmarkt.* Veel gedaan in Tarwe; de prijzen blijven stijgen. In Rogge niets gedaan; de houders ferm.

Rijst. Verkocht omstreeks 2500 zak Arracan Gepeld, waarvan 2000 zak in Entrepot.

Suiker. Ruwe. Gerealiseerd 337 kist. blonde Havana en 2000 [illegible] Manilla.

LONDEN, 16 Aug. *Suiker. Vreemde* veel vraag; sedert Vrijdag [illegible] 2000 k. blonde Havana van 25 s. 6 d. a 37 s. 6 d.; 600 k. Brazil blond 31 a 35 s.; witte 56 a 59 s. Ladingen zeilend zijn gevraagd.

Koffij. Ceylan Plantage wordt voor uitvoer en konsumptie kourant weggenomen [illegible] hooger. 3400 balen Costa-Rica tot goeden prijs. Natif veel vraag a 45 s. 6 d. tot 46 s.

Rijst. Ferm maar weinig handel; in veiling 1364 verkocht tot 12 s. verkocht eenige [illegible] voor goede witte.

BORDEAUX, 13 Aug. [illegible] dispon.

TRIEST, 13 Aug. *Koffij* willig. [illegible]

Suiker. Geraffineerd. Gezocht tot hooger prijzen.

BUITENLANDSCHE BEURZEN.

ANTWERPEN, 17 Aug. Belg. leen. 2½ pc. 56⅝, 1840/1842 [illegible] 1848 —; Spanje 1—3 pc. 22 13/16; Binnenl. 3 pc. 43½, Romeinen 5 pc. —; Oostenrijk Metalliek 5 pc. 86⅛.

PARIJS, 17 Aug. Fransche 3 pCt. 80.90; 4½ pCt. 104 90; Spanje 3 pCt. Binnenl. 43⅝; id. 1 pCt. 23¼; Russen 4½ pCt. 100.

MADRID, 13 Aug. Spanje 3 pc. 44⅜; 1—3 pc. 23¾; Cert. Coup. —; Bank S. Fernando —.

LONDEN, 17 Aug. Cons. kont. 97⅞ a —; op tijd 97⅞ a —; Braz. 101 a 103; 1829/39 101 a 103; 1852, 99 a 100; Den. 3 pc. 84 a 85; 5 pc. 105 a 107; Ecuad. 5 a 5¼; Gren. 23¼ a —; Uitgest. 9⅞ a 9½; Mexiko Nieuwe 26¼ a 27; Peru 4½ pc. N. 83 a 84; Uitgest. 58½ a 59½; Rusl. 1822 5 pc. 117½ a 118½; (N.) 4½ pc. 101 a 102; Portugal 5 pc. — a —; 4 pc. 44 a 44½; 3 pc. — a —; Spanje 1 pc. 23⅛ a 23⅜; 3 pc. 47¼ a 47½; Coup. cert. 6⅜ a 6⅝; Passive 5¼ a 5½; Holl. 2½ pc. 64½ a 65; id. 4 pc. 97½ a 98½; Venez. 37 a 30; Uitg. 15 a 16; Wissel op Amsterdam ƒ — —; Grieken 1824 — a —; 1825 —.

WEENEN, 17 Aug. Met. 5 pc. 94⅛; Bank-Aktien 1405; Wissel op Londen 10.40; Zilver 9⅛.

BERLIJN, 16 Aug. Schuldbr. 3½ pc. 92⅞; Loten 143; Rusl. Stiegl. 4 pc. 97½; Pools 4 pc. 91; Loten fl. 500 92¼; Oost. Met. 5 pc. 89; Amsterdam zigt 142⅜; id. 2/m. 141⅝.

HAMBURG, 16 Aug. Russ. Cert. 104; Oostenrijk Met. 5 pc. 94¼; Spanje 1—3 pc. 22; Binnenl. 3 pCt. 40⅞.

FRANKFORT, 17 Aug. Met. 5 pc. [illegible]; Bank-Aktien 1547; W. Loten fl. 250 126; Spanje 1 pCt. 23½, id. 3 pCt. 43¼; Wissel op Weenen 109⅜.

PRIJS-COURANT DER EFFECTEN.

		17 Aug. 4½ u. gebl.	18 Aug. 4 u.		gebl.
Nederl., Werkel. Sch. à 2½ pCt.		63⅝	63¾	a	63 13/16
Dito Dito	3	76¾	76¾		76 13/16
Dito Dito	4	95⅜	95 9/16		95½
O. I. Leening 1844	4	95⅞			
Amortis. Syndic.	3½	94¼			
Handel-Maatschappij	4½	127¼			
Aand. Rijn-Spoorweg.					
Aand. Holl. S.-M.					
Obligatien					
Belgie, Obligatien 1844					
Cert. bij de Belg. Bank	2½				
Dito bij Rotsch. en Volksv.		53⅛	53¼		
Frankrijk, Obligatien	3				
Spanje, Nieuwe	1	23 5/16	23⅜		23 7/16
Dito	3	47 5/16	47 13/16		
Dito Binnenl. à 6/m.		43½	43 7/16		43½
Coup. Bewijzen		6½			
Amortisable Schuld					
Portugal te Londen	5				
Dito Dito	3	40 7/16	40½		40¼
Rusl. bij *Hope* 1798 en 1816	5	108¼	108⅛		109
Dito Dito 1828 en 1829		108	108		
Cert. bij d°. 1831 en 1833		98⅛			
Dito	4½				
Dito bij *Hope*	4	93¾			
Dito bij *Stieglitz en C°*		92⅝			
Dito bij [illegible] Serie	[illegible]				
Cert. te Hamburg	5				
Inschrijving in Assignat.	6	74¾			
Cert. van dito					
Polen, Certifikaten	4	86¼			
Dito Aand. à fl. 300					
Dito met Lot. à 300					
Amerika, Bank-Actiën			4⅝		4 [illegible]
Pruissen, Aand. met Lot. R. 50					
Oostenrijk, Metalliek	5 pCt.	82⅝	82 9/16		82⅝
Dito 1852					
Dito 1847	2½	42¾	42¾		
Dito 1851	2½	42 11/16	42 11/16		42¾
Dito 1849	5	95 11/16	95½		95⅝
Ween. Bank bij *Goll en C°*					
Dito	4				
Letter B	5	95 11/16	95½		95½
Aand. met Loting fl. 500					
Nieuwe dito à 250					
Napels, Cert. *Lam en Bouwer* 5 pCt.					
Brazilie te Londen 1824	5	98¾			
Dito Leening 1843	5	100¼			
Peru	4½	80¾	81		81½
Mexico Nieuwe	3	26⅜	23¼		
Venezuela à £ 100	3½	38½	38¾		
Grenada à £ 100	2	22⅝	22 15/16		23¼
Dito Uitgestelde		10⅛	10⅛		10½
Ecuador à £ 100		4⅜	4⅜		4¼

Mexiko onbepaalde 26; Venezuela uitgestelde 15½.

In Binnenl., Spaansche en Russische fondsen was weinig affaire en verandering; in Oostenrijksche was daarentegen veel handel, doch de stemming was in deze ongunstiger; Portugeesche en Grenada's blijven met voortdurende kooporders hunne vooruitgaande beweging vervolgen voornamelijk de laatste.

Koers van het Geld: Beleening 2½ pCt., Prolongatie 2½ pCt. Diskonto 2 pCt.

Wisselkoers.

Parijs	2/m.	ƒ 56 5/16	Livorno	2/m.	ƒ 39⅜
»	zigt	» 56 11/16	Napels	»	» 81½
Bordeaux	2/m.	» 55¾	Petersburg	»	» 1,86
»	½/m.	» 56	Weenen	6/w.	» 32⅜
Madrid	3/m.	» 245	Augsburg	»	» 35⅜
Cadix	»	» 245	Frankfort	»	» 99
Seville	»	» 242	Hamburg	2/m.	» 35⅜
Bilbao	»	» 243	»	zigt	» 35¼
Lissabon	»	» 41½	Londen	2/m.	» 11,75
Porto	»	» 41½	»	zigt	» 11,82½
Genua	2/m.	» 46⅜	Rotterdam	»	⅛

SCHEEPSTIJDINGEN.

TEXEL, 16 Augustus. Het schip Leentje, kapt. Stomp, van [illegible] Rotterdam, is op de Portugeesche kust gestrand en [illegible] de lading zou, met een ander schip verscheept worden. [illegible]

BINNENGEKOMEN:

TEXEL, 17 Aug. H. H. de Boer, Jantina Petronella, Altona.
BROUWERSHAVEN, 17 Aug. J. H. Lagerklev, Prints Oscar, Batavia naar Rotterdam; is naar Helvoet opgezeild.

UITGEZEILD:

TEXEL, 17 Aug. J. Jansen, Cuba, Suriname. C. Lunde, Hermann, St. Thomas. W. J. Bakker, Johanna Elisabeth, Marseille.

RIVIER-VAART.

AMSTERDAM, 17 Augustus in lading naar:

Keulen	H. Holst, Coln N°. 6.
Manheim	J. J. Arnold, Freundschaft.
Duisburg	J. L. Arens, Undine.
Dusseldorp & Neus	W. Lenkering, Niederrijn N°. 12.
Heilbron	C. Buhler, Fortschrit.
Urdingen & Ruhort	D. Jansen, Vrouw Maria.
Ludwigshaven	Ant. Fritz, Christina.
Frankf., Coblentz en Manheim	H. C. Brilmeijer, Frankf. N°. 10.

Rijnhoogte [illegible]
KEULEN 16 [illegible]

ADVERTENTIEN.

(3186) GETROUWD: J. F. MOUSSAULT, van Alkmaar,
AMSTERDAM, [illegible]
18 Augustus 1853. M. A. [illegible] BEUKMAN.

(3185) GETROUWD: P. SMITS, *Med. Doct.*
AMERSFOORT, en
18 Augustus 1853. G. M. H. LAGERWEY.
Eenige kennisgeving.

(3189) GETROUWD: T. P. MOERMAN, van *Gent*, met A. C. B. LAUBER.

BIERBROUWERIJ.

Door sterfgeval UIT DE HAND TE KOOP: Eene zeer vermaarde, wel beklante, sints ruim twee eeuwen in werking zijnde BIERBROUWERIJ, met HUIZING en aangelegen LANDERIJEN, te *[illegible]* [illegible] J. A. J. VAN HEYST aldaar. Brieven *franco.* (3187)

BOXMEER, le 12 Août. Hier nous eûmes la satisfaction bien douce d'assister à la distribution solennelle des prix au Pensionnat des Jeunes gens Catholiques dans cette commune, sous la direction de Mr. [illegible]. L'attente que déjà longtemps nous concûmes de cet institut fut surpassée par les pièces récitées en quatre langues et la représentation d'un drame bien choisi. L'accent, le bon ton, le maintien, l'ordre dans lequel se fit l'exécution, et en même temps une modestie bien ordonnée ont concouru à emporter l'approbation de l'auditoire nombreux venu de part et d'autre.

Après la distribution des prix, présidée par la Municipalité et le digne Vicaire, le Directeur exposa dans un discours l'utilité d'une telle fête et l'impression salutaire qu'elle fait sur la jeunesse. Mr. le Président du Collège Communal, le félicita ensuite des grands progrès de ses élèves, espérant que la renommée dont jouit cet institut s'étendrait de plus en plus.

Cet établissement se distingue à la vérité de beaucoup d'autres par son beau site, son jardin spacieux et ses appartements bien tenus, et comme les meilleurs garants d'une éducation solide et religieuse peuvent être donnés par des familles distinguées nous n'hésitons pas de recommander ce pensionnat à tous ceux qui s'intéressent à l'éducation de leurs enfants ou pupils. (3188)

Bij C. L. VAN LANGENHUYSEN is van de pers gekomen en wordt met succes gedebiteerd:

NIEUWE
INLIGHTINGEN EN OPMERKINGEN
OVER DE
ERKENNING
DER
OUD-BISSCHOPPELIJKE KLEREZY
ONDER DE OUDE STAATSREGERING
en later, Aangeboden aan Katholieken en Protestanten, door H. J. SONJEE, R. K. Pastoor te Noordwijk.
Prijs 20 Cents.

Te Amsterdam bij C. L. VAN LANGENHUYSEN, Drukker en Uitgever.